

چالش‌های حقوقی رحم اجاره‌ای

(مقایسه تطبیقی با حقوق فرانسه و فقه امامیه)

تالیف:

دکتر سیامک آرین پور

وکیل پایه یک دادگستری

www.ketab.ir

بنیاد حقوقی قانون‌ساز
پایر

۱۴۰۳

سرشناسه	آرین پور، سیامک، ۱۳۶۰
عنوان قراردادی	ایران. قوانین و احکام Iran. Laws, etc فرانسه. قوانین و احکام France. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	چالش‌های حقوقی رحم اجاره‌ای (مقایسه تطبیقی با حقوق فرانسه و فقه امامیه) مؤلف سیامک آرین؛ ویراستار روزبه رضایی.
مشخصات نشر	تهران: انتشارات قانون یار، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری	۱۴۴ص.
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۲۲۹-۷۰۶-۰
موضوع	مادری رحمی - ایران Surrogate motherhood -- Iran مادری رحمی - ایران Surrogate mothers -- Legal status, laws, etc Iran - مادری رحمی (فقه) Surrogate motherhood (Islamic law) مصنوعی انسان - قوانین و مقررات - ایران - Artificial insemination, Human Iran - قانون و مقررات - ایران - Artificial insemination, Human (فقه) Iran - Law and legislation - مصنوعی انسان (فقه) Surrogate motherhood (Islamic law) France - مصنوعی انسان - قوانین و مقررات - فرانسه - Artificial insemination, Human France - Law and legislation - مصنوعی انسان - فرانسه - Artificial insemination, Human
شناسه افزوده	رضایی، روزبه، ۱۳۶۸ - ویراستار
رده بندی کنگره	KMH58Y
رده بندی دیویی	۳۴۶/۵۵۰۱۷
کتابشناسی ملی	۹۶۱۵۸۵۶
رکورد کتابشناسی	فیا

چالش‌های حقوقی رحم اجاره‌ای

(مقایسه تطبیقی با حقوق فرانسه و فقه امامیه)

تألیف: دکتر سیامک آرین پور

ناشر: قانون یار

ناشر همکار: موسسه انتشاراتی فرهیختگان قانون یار

چاپخانه و صحافی: قانون یار

ویراستار: روزبه رضایی

نوبت چاپ: اول ۱۴۰۳

شمارگان: ۱۰۰ جلد

قیمت: ۱۸۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۲۹-۷۰۶-۰

(تمام حقوق مادی این کتاب محفوظ بوده و متعلق به بنیاد علمی و حقوقی قانون یار می‌باشد)

مرکز پخش: تهران، میدان انقلاب، خ منیری جاوید، بنیاد علمی قانون یار تلفن: ۵۲۶ و ۶۶۹۷۹۵۱۹

ثبت سفارش تلفنی کتب و محصولات (ارسال رایگان به سراسر کشور) ۲۵ و ۰۹۱۹۶۷۴۸۶۴۵

فهرست مطالب

شماره صفحه	عنوان
۹.....	پیشگفتار
۱۱.....	مقدمه
۱۵.....	باب اول: تعاریف، نظریات و تاریخچه
۱۷.....	فصل اول: رحم اجاره‌ای، تعاریف، ویژگی‌های آن و بررسی آن از دیدگاه ادیان
۴۹.....	فصل دوم: رحم اجاره‌ای؛ چالش‌ها و پیامدهای مثبت و منفی آن از زوایای گوناگون
۶۱.....	فصل سوم: بررسی وضعیت حقوقی رحم اجاره‌ای در کشورهای مختلف
۷۵.....	باب دوم: شرایط و قوانین رحم اجاره‌ای در ایران
۷۷.....	فصل اول: قانون رحم اجاره‌ای در ایران
۸۹.....	فصل دوم: بررسی رحم اجاره‌ای از دیدگاه فقها و حقوقدانان در ایران
۱۲۱.....	فصل سوم: مشکلات رحم اجاره‌ای در قوانین حقوقی و فقهی و در جوامع مختلف و ایران و راهکارهایی برای برون رفت از این مشکلات
۱۲۹.....	نتیجه‌گیری نهایی
۱۳۵.....	منابع و مأخذ

پیشگفتار

ازدواجی یکی از مهم ترین اموراتی است که در ادیان، اندیشه‌ها مکاتی و .. جایگاه خاصی دارد. یکی از مهم ترین ویژگی هایی که ادیان در باب حمایت از ازدواج مطرح می سازند بحث توالد و گسترش نسل بشری است، لذا این جعبه از ازدواج باعث شده که دیگر جنبه‌ها را تحت تاثیر قرار داده و گاه عدم توانایی زوجین در تولید مثل باعث شده که زندگی‌ها به تلخی گرایده و گاه منجر به جدایی گردد. نازایی مساله‌ای شایع و نگران کننده برای زوجین محسوب می شود و تقریباً ۱۵ درصد آنان به این بیماری مبتلا هستند. بنابر گزارش‌های موجود شیوع آن در جوامع بشری در حال افزایش است. در سالیان دور که دانش پزشکی پیشرفت‌های چندانی نداشت امکان تشخیص اینکه کدام یک از زوجین ناتوان در باروری است وجود نداشت، اما با توجه به فرهنگ مرد سالار حاکم بر جوامع اغلب علت آن را زن می دانستند و به همین جهت نخستین نسخه‌ی درمان برای بچه دار شدن ازدواج مجدد شوهر بود تا از ایت راه فرزنددی از زن دیگر متولد شود تا ناتوان در باروری عهده دار بزرگ کردن آن فرزند باشد^۱. این نسخه اغلب موافق میل زنان نبوده، زیرا باید حضور زنی دیگر را در زندگی خود متحمل شوند و چه بسا این زن باعث ایجاد علاقه بین شوهر و زن دیگر شده و وضع زن قبل را به مخاطره می انداخت. در گذر سالیان اندیشه‌های نویی ظهور کرد و در این میان اندیشه‌های بشر دوستانه و حامیان زنان راه حلی را پیشنهاد کردند که البته در قبل نیز وجود داشت اما در سال‌های بعد مورد توجه بیشتر قرار گرفت و آن بحث فرزندخواندگی بود. این راه حل نیز راه حل مناسبی به نظر نمی رسید، زیرا اگرچه مشکلات راه حل اول یعنی حضور زن دیگری را

۱. گروه نویسندگان، اهدای گامت و جنین در درمان ناباروری، تهران، پژوهشکده ابن سینا و مرکز تحقیق و توسعه علوم اسلامی سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت) پاییز ۱۳۸۵

نداشت اما ایراداتی داشت که بسی مشکل تر از مورد اول بود. راه حل اول فرزند حاصله حداقل از یک جهت به پدر منسوب بود و همین انتساب باعث می شد که فرزند مشکلات کمتری داشته باشد اما در این راه حل فرزند از هیچ طرف به هیچ یک از زوجین منسوب نبوده و در نتیجه همین عدم انتساب ماثل مهمی چون محرمیت و ارث و نفقه و... را به وجود می آورد که باعث مشکلات بسیاری هم برای زوجین و هم برای فرزند می گردد. در گذر زمان و با پیشرفت علوم، دانش پزشکی نیز تلاش هایی را برای درمان ناباروری شروع کرد و توانست به راه حل های مهمی دست یابد. دست آوردهای پزشکی توانست نه تنها مشخص کند که علت ناباروری از طرف کدام یک از زوجین است بلکه علت ها را نیز جستجو نمود و حتی راه حل هایی را نیز پیشنهاد کرد. در این میان برخی از علت ها به راحتی با تجویز چند دارو برطرف شدند اما برخی مشکلات دیگر از جمله عدم توانایی رحم زوجه به حمل جنین، عدم توانایی تخمک های زوجه برای حثت گیری با اسپرم زوج، ناتوانایی اسپرم زوج برای باروری و... مشکلاتی بوده است که با مصرف چند دارو قابل درمان نبوده و نیاز به انجام عملیات ها و اعمال خاص دارد. دانش پزشکی در سال های اخیر توانسته برای درمان چنین مشکلاتی راه حل هایی ارائه دهد اما بعد از حل این مشکلات، مسائل جدیدی رخ نمود که دیگر با دست پزشکان قابل حل نبود. در همین راستا با وجود آمدن این مسایل جدید، لازم بود تا فقها و علما در این باره اظهار نظر کنند. برای این اظهار نظرها باید پژوهش هایی در این روش های نوین درمان نازایی انجام داد تا جنبه های مختلف مساله مشخص شده و تعیین گردد.

مقدمه

رحم جایگزین یا جانشین به عنوان یکی از روش‌های نوین درمان ناباروری بوده که با وجود ابعاد متفاوت و ناشناخته آن، استفاده از آن به سرعت هرچه تمام‌تر در حال افزایش است. لذا لازم است در این راستا فقیهان و حقوق‌دانان و محققان، پایه‌های زیست‌شناسان و پزشکان در فرآیند تولید غیرطبیعی انسان حرکت نموده و ضمن حل مشکلات و نارسایی‌های محتمل، انسان را در پیمودن طریق کمال رهنمون باشند. حل مشکلات این مسأله مستلزم آن است که این موضوع وارد فاز تحقیقات دانشگاهی شود و از جنبه‌های مختلف مورد مطالعه قرار گیرد. در این پژوهش تلاش داریم تا مسأله‌ی رحم اجاره‌ای را از زوایای حقوقی بررسی نماییم چرا که در این زمینه، گرچه به صورت عام بررسی‌های فراوانی صورت گرفته است. اما در بحث رحم اجاره‌ای و چالش‌های حقوقی آن با ادبیات منسجم و قابل‌اعتباری روبه‌رو نیستیم. لذا ابتدا لازم است تا به بررسی ادبیات موجود در، این زمینه پردازیم از جمله منبع قابل ذکر:

کتاب، سلامه، زیاد احمد: «اطفال الانایب اعلم و الشریعه»، یکی از منابعی است که به بررسی مسأله رحم اجاره‌ای می‌پردازد و تاریخ آن را به دوران بسیار قدیم می‌داند به گونه‌ای که معتقد است: مسأله‌ی ناباروری و روش‌های درمان آن از دیرباز مورد توجه حکیمان و پزشکان بوده؛ حتی در مصر، یونان و روم باستان نوشته‌هایی درباره مداوای ناباروری از آنان بر جای مانده است. مسائل پزشکی از جمله ناباروری در پنج قرن آغازین هجری شکوفاتر

گردید^۱. زکریای رازی در «الحاوی» و ابن سینا در «قاتون» برای درمان نازایی داروهای تجویز نموده اند. از قرن شانزدهم میلادی موضوع ناباروری، به صورت تخصصی مطرح گردید. در غرب آغاز تلقیح مصنوعی به سال ۱۷۸۰ میلادی بر می گردد که «لازاد اسپالانزای» ایتالیایی آزمایش تلقیح مصنوعی را بر روی سنگ انجام داد. وی در سال ۱۷۸۱ م. توانست چنین آزمایشی را بر روی انسان انجام دهد^۲. از جمله کسانی که به بررسی مساله رحم اجاره‌ای و پیامدهای حقوقی آن پرداخته اند می توان به آثار محققان زیر اشاره کرد، از جمله غلامحسین سیفی، محمدرضا زمانی، ناصر قربان نیا، حبیب اله رحیمی، سید حسین صفایی^۳. روش‌های کمک باروری، تحول عظیمی در توانمندی بقای نسل و تحکیم ساختار خانواده زوج‌های نابارور ایجاد کرده است. اما این تکنولوژی نیز مانند هر تکنولوژی جدید در پزشکی، با خود سوالاتی در مورد درست و نادرست اخلاق پیش می کشد. بررسی اخلاقی تولید مثل‌هایی که به مدد فناوری جدید صورت می گیرد، از مهمترین مباحث اخلاق زیست شناختی می باشد اما این مساله دارای چالش‌های فراوانی است که از جمله کسانی که به بررسی جنبه‌های اخلاقی این موضوع پرداخته اند می توان به: عمویی محمود، وقه نوریزاده، امید بابا نیا، اشاره کرد.^۴ در میان ادیان الهی نیز این تمایل وجود دارد که رحم جایگزین به رسمیت شناخته نشود و ظاهرا

۱. سلامه، زیاد احمد «اطفال الانابیب اعلم و الشریعه»، بیروت، دارالعربیه علوم، چ اول ۱۴۱۷ ق، ص ۵۵

۲. دکتر غلامعلی سیفی، حقوق اشخاص ثالث در رحم جانشین، فصلنامه باروری و ناباروری، بهار ۱۳۸۷

۳. محمد رضا در مزاری، نظام حقوقی رحم جایگزین، موسسه خانه حقوق آریا، ۱۳۹۳، واحد مطالعات حقوق کودک و خانواده موسسه حقوقی و بین الملل زمانی، قربان نیا، ناصر "حکم تکلیفی و وضعی انتقال جنین تکون یافته از اسپرم و تخمک زن و شوهر قانونی به رحم زن دیگر"، روش‌های نوین تولید مثل انسانی از دیدگاه فقه و حقوق (مجموعه مقالات)، تهران، انتشارات پژوهشکده ابن سینا، انتشارات (سمت)، تابستان ۱۳۸۲، گروه نویسندگان، روش‌های نوین تولید مثل انسانی از دیدگاه فقه و حقوق (مجموعه مقالات)، تهران، انتشارات پژوهشکده ابن سینا و سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت) تابستان ۱۳۸۲، حبیب اله رحیمی، مسئولیت مدنی ناشی از رحم جایگزین، فصلنامه باروری و ناباروری انابستان ۸۷، صفایی سید حسین "نارسایی قانون ایران درباره‌ی اهدای گامت و جنین با توجه به حقوق تطبیقی" تهران، انتشارات پژوهشکده ابن سینا و سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، پاییز ۱۳۸۵.

۴. عمویی محمود، هفته نامه پزشکی امروز، ۱۳۸۸، شماره ۷۸۰، وقه نوریزاده، چالش‌های اخلاقی رحم جایگزین در ایران، فصلنامه اخلاق پزشکی چاپ سوم شماره دهم، زمستان ۱۳۸۸، امیدبابانیا، بررسی موضوعی پدیده رحم جایگزین سایت www.pagoresh.blogfa.com. ۱۳۸۹.

دلایل عمده آن این است که حق تولید مثل به معنای آن است که انسان حق دارد تا کودکان خود را پرورش دهد و به دنیا آورد. هرگاه توانایی یا قصد بچه دار شدن برای خویش وجود ندارد، هیچ حق بنیادینی درباره تولید مثل با روش های دیگر نیز وجود ندارد.

www.ketab.ir